Irina CONDURARIU

**Universitatea „Ştefan cel Mare“ din Suceava, Facultatea de Litere**
**“Ştefan cel Mare” University of Suceava, Faculty of Letters**

# Despre felul de a fi scriitoare

*Being a woman writer*

Accepting that most of debates about gender identity in the literary writing are still being dominated by prejudices, it is necessary to redefine some of the approaches of literary esthetic value from the point of view of those unique and precious sides that belong to artistic creativity, assumed as individuality. From this perspective, Mihaela Ursa's book, *Divanul scriitoarei*, can be taken as a reference point in woman writer's existence dilemma. In fact, the reader finds her out living between her literary condition and her private space, from which femininity rises, as an essence, in different aspects: as natural given, as textual instance, or, simply, as a way of being.

**Keywords:** woman writer's condition, femininity, feminism, gender identity
**Institution's address**: str. Universităţii, nr. 13, 720229, Suceava, România, tel. 0230/216147,
**Personal e-mail**: *iri_pascal@yahoo.com*

Discuţiile referitoare la identitatea de gen în orizontul cultural românesc actual au rămas undeva blocate într-o atemporalitate înţepenită, între prejudecăţi greu de imaginat pentru începutul secolului XXI şi încercări de exagerare a importanţei unuia sau altuia dintre cele două entităţi umane, bărbatul ori femeia, care nu fac decât să conducă demersul înspre inutilitate şi derizoriu. A încerca să te detaşezi de toate aceste cutume culturale care ne înconjoară permanent viaţa cotidiană pentru a vedea, dincolo de aparenţe opacizante, fiinţa umană ca esenţă, pare deci un capriciu lipsit de substanţă şi chiar neconfortabil. Iar atunci când vine vorba despre identitatea scriitoricească, lucrurile par să se complice şi mai mult, căci se pare că toţi deopotrivă, scriitori şi scriitoare, strigă la unison că literatura nu este „masculină” sau „feminină”, ci doar rezultatul exploatării întru estetic a unui *eu creator* unisex, care nu îşi impune valoarea prin diferenţe de gen. În fapt, acesta este şi adevărul în sfera literaturii, însă, necontestând valorile universale ale literaturii, nimic nu ne împiedică să identificăm sensibilităţi creatoare unice şi valoroase tocmai prin suma de diferenţe specifice care le individualizează. O astfel de abordare o propune recent apăruta antologie intitulată metaforic *Divanul scriitoarei*, în care coordonatoarea volumului, criticul literar Mihaela Ursa, îşi propune să ne aducă în atenţie rezultatele unei „investigaţii” menite să slăbească, dacă nu chiar să dărâme anumite prejudecăţi referitoare la statutul femeii-scriitor în mediul cultural actual, dar şi în viaţa cotidiană, din afara lumii livreşti construite pe hârtie.

*Lămurirea* care precedă în volum ancheta propriu-zisă, semnată chiar de coordonatoarea acestuia, trasează cu intransigenţă o grilă de lectură în sensul impactului pe care şi-l propune să-l aibă asupra cititorului, acesta fiind avertizat că lectura nu trebuie să dezvăluie cheia de înţelegere a anchetei „ca manifest al unei rezervaţii sexuale, şi nici ca un proiect neapărat feminist”. Mai mult, rezultatul acestui „exerciţiu de vulnerabilizare publică”, la care „s-au supus de bunăvoie” paisprezece scriitoare contemporane, trebuie să fie „în măsură să descurajeze orice încercări de generalizare asupra «scrisului feminin» sau – încă şi mai riscant – asupra «scriitoarei» din România de astăzi”. Adică, evitând în stil mare tentaţia prejudecăţilor discriminatoare, suntem în măsură să descoperim atributele feminităţii creatoare nu operând cu generalizări restrictive, ci evidenţiind aspecte reprezentative tocmai prin unicitatea lor. Iar cele treizeci şi şase de întrebări care alcătuiesc ancheta sunt menite să pună în lumină tocmai „interesul pentru latura «omenească» a creatorului”, ca individualitate feminină, care îşi construieşte identitatea în raport cu anumite mituri existenţiale ce îi influenţează fiinţarea şi îi desăvârşesc elanul creator. Feminitatea ca dat înnăscut în viaţă şi în creaţie, „valorile” sau „non-valorile” aşa-zisei literaturi erotice româneşti, nevoia de a problematiza feminitatea, feminismul sau femeia în general printr-o sumă de probe identitare, condiţia feminităţii asumate în spaţiul privat, scopul unor modele existenţiale sau scriitoriceşti, prejudecăţi de gen întipărite în conştiinţa personală sau colectivă, raportul dintre viaţa socială şi cea personală şi existenţa unei vocaţii de scriitoare sunt provocările pe care şi le-au

asumat deopotrivă coordonatoarea volumului, prin formularea întrebărilor anchetei, şi scriitoarele care au acceptat să deschidă „o fereastră generoasă către spaţiul unei intimităţi foarte bine protejate” şi să se definească drept identităţi creatoare pe cât de diferite, pe atât de profunde în feminitatea care le respiră din toţi porii.

Ancheta propriu-zisă este succedată de o antologie de texte aparţinând scriitoarelor care au răspuns întrebărilor, intitulată *Camera de creaţie*, „bucăţi de proză” sau poeme considerate reprezentative în viziunea autoarelor pentru problematica adusă în discuţie şi având misiunea de a completa „un catalog de identităţi scriitoriceşti feminine”. Împărţirea volumului în două părţi distincte poate fi înţeleasă însă fie ca o incitare la lectură, fie ca o nemulţumire, pentru că impune practicarea unui exerciţiu pe cât de provocator, pe atât de periculos: este vorba despre tendinţa mereu nestăpânită de a căuta identitatea creatoare în mărturisirile omului din spatele operei şi pe aceea biografică în fragmentele literare selectate chiar de către scriitoare spre exemplificare. De aceea, poate că mai nimerită ar fi o lectură în paralel a celor două tipuri de scriitură, considerându-le deopotrivă drept modalităţi de autodezvăluire la fel de autentice, care conturează un tot din care iese învingătoare feminitatea, ca esenţă, şi care devine astfel justificarea necesară (şi suficientă!) pentru o sintagmă ca cea de „literatură feminină”, multă vreme suferindă din pricina prejudecăţilor. Iar această esenţă nu trebuie interpretată ca inhibatoare şi probatoare de lipsă de valoare estetică, ci, din contra, ca acel „ceva” distinct al scriitoarelor care se regăseşte în stilul fiecăreia dintre ele, mereu acelaşi şi totuşi altul, care le apropie una de cealaltă şi în acelaşi timp le îndepărtează, după principiul unităţii în diversitate.

Cine sunt aceste scriitoare ale căror mărturii Mihaela Ursa este convinsă că „vor reuşi să deblocheze prejudecăţi şi chiar să propună modele”? Nu ne propunem să operăm o trecere în revistă a răspunsurilor individuale la ancheta propusă de coordonatoare pentru că nu-i este nici rostul, nici locul aici şi, mai presus de toate, ar sfărâma în mod nedrept vraja cărţii întreţesută cu dibăcie din crearea unei atmosfere particulare fiecăreia dintre cele paisprezece individualităţi feminine. Căci Ioana Nicolaie, Rodica Braga, Ruxandra Cesereanu, Dora Pavel, Doina Ioanid, Gabriela Melinescu, Mariana Codruţ, Ana Maria Sandu, Simona Popescu, Letiţia Ilea, Elena Pasima, Magda Cârneci, Angela Marinescu şi Iolanda Malamen conturează un tablou sugestiv şi incitant despre universul creaţiei şi al rolului ataşat femeii în societate, jonglându-şi cu dibăcie atuurile în scopul facilitării unui context „în care, pe lângă vocea creatoare, să se audă şi o altă voce, pentru unele dintre ele *socială*, pentru altele de o intimitate niciodată comunicată în textul artistic, o voce impresionant confesivă şi profund personală”.

Scriitoarea care îşi ocupă astfel locul rezervat pe divan dovedeşte o dezinvoltură surprinzătoare a acceptării de sine (Ioana Nicolaie), ca şi o disponibilitate măgulitoare de a privi identitatea de gen cu înţelepciune şi de a extrage din suma de diferenţe specifice esenţa umanităţii (Rodica Braga); vede „lumea femeilor” ca pe „o lume a fiarelor îmblânzite doar în aparenţă sau doar efemer” (Ruxandra Cesereanu); ştie să cânte din cuvinte ceea ce ar fi putut reda prin note muzicale ca violonistă şi nu se declară feministă, ci se vede capabilă a convieţui minunat cu cealaltă „subspecie”, bărbatul, pe care îl invidiază uneori pentru vigoarea şi echilibrul aparent pe care le afişează (Dora Pavel); crede că există doar „diversele noastre raportări la feminitate”, convinsă fiind că trăitul e unic pentru fiecare dintre noi (Doina Ioanid); se vede pe sine „puţin femeie şi puţin bărbat şi foarte mult copil” (Gabriela Melinescu); se construieşte în jurul unei feminităţi ascunse într-o carapace pe care o consideră scutul de evadare din lume atunci când lumea nu mai merită să o cunoască (Mariana Codruţ); recunoaşte şi îşi asumă un feminism de bun simţ care îi creează un teren propice de manifestare a unei individualităţi bine definite (Ana Maria Sandu); poartă mereu cu sine câte ceva din toate personajele pe care şi le-a creat în literatură (Simona Popescu); trăieşte fiecare cuvânt cu o forţă care o face mai bărbată decât orice bărbat pus în situaţia de a vorbi despre ideea de feminitate (Letiţia Ilea); afişează nonconformismul ca mască a unei sensibilităţi presimţite în spatele unor fraze ce uneori vor să contureze verdicte inconturnabile, în timp ce alteori alintă ca suspinul (Elena Pasima); se ascunde sub mai multe „pălării identitare” ale aceluiaşi înveliş feminin (Magda Cârneci); are posibilitatea de a se arunca pe sine în „ringul” literaturii, ca una din temele feminităţii sale (Angela Marinescu); oricât de altfel de femeie s-ar fi imaginat, în final ar fi dar „tot de literatură” (Iolanda Malamen); în fine, oricât de diferite şi de „altfel” de sensibile s-ar dovedi prin ceea ce simt şi gândesc, scrisul lor, ca şi întreaga lor fiinţă, respiră autenticitate tocmai prin feminitatea pe care o degajă.

Prin urmare, miza cărţii este în definitiv una pe cât de nobilă, pe atât de incomodă, întrucât pune sub lupa problematizării existenţa scriitoarei între rolul public asumat şi spaţiul privat, lăsându-i cititorului posibilitatea de a situa cu dezinvoltură între ipostaza specialistului, pentru care „volumul de faţă va constitui o piesă necesară în biblioteca de jurnale de scriitor”, şi cea a consumatorului avid de senzaţional, pentru care „umple un spaţiu îndeobşte colorat de prejudecăţi din cele mai fixe”. Oricare ar fi cheia de lectură asumată, evidenţa dezvăluie feminitatea ca dat natural, ca instanţă textuală ori, pur şi simplu, ca mod de a fi în lume, însă care este preţul asumării ei?

Mihaela Ursa (coord.), *Divanul scriitoarei*/, Cluj-Napoca, Editura Limes, 2010.